

PDV 11 2020/2021

Vzájemné vyloučení procesů

Michal Jakob

michal.jakob@fel.cvut.cz

Centrum umělé inteligence, katedra počítačů, FEL ČVUT

Příklad (zjednodušený)

Bankovní server v cloudu.

Dva zákazníci současně vloží 10 000 Kč skrze vkladový bankomat na jeden stejný účet.

- oba bankomaty si přečtou původní zůstatek na účtu (1 000 Kč)
- oba bankomaty k zůstatku přičtou lokálně vklad (=11 000 Kč)
- oba bankomaty výsledný zůstatek uloží na server

Právě jste ztratili 10 000 Kč!

Je třeba zaručit, že v jeden okamžik provádí aktualizaci zůstatku **maximálně jeden** bankomat (a ostatní procesy jsou z něj **vyloučeny**).

Další příklady

Distribuovaný souborový systém

- uzamykání souborů a adresářů

Přístup k distribuovaným objektům

- zajistit, že v jednom okamžiku má přístup k objektu maximálně jeden proces

Koordinace serverů

- výpočet/zpracování je rozdělen přes několik serverů
- servery koordinují pomocí zámků

Problém vzájemného vyloučení procesů (mutual exclusion)

Kritická sekce (KS): část kódu (všech procesů), u které potřebujeme zaručit, že ji vykonává v každém okamžiku **maximálně jeden proces**.

Dvě funkce

- **enter()** pro vstup k KS
- **exit()** pro výstup z KS

Příklad

Bankomat 1

```
enter(S);  
// začátek přístup ke zdroji  
přečti zůstatek ze zázamu;  
přičti vklad;  
aktualizuj záznam o zůstatku;  
// konec přístupu ke zdroji  
exit(S);
```

Bankomat 2

```
enter(S);  
// začátek přístup ke zdroji  
přečti zůstatek ze zázamu;  
přičti vklad;  
aktualizuj záznam o zůstatku;  
// konec přístupu ke zdroji  
exit(S);
```

Jak řešit vyloučení procesu?

Jeden OS

(Všechny procesy v jednom OS na jednom počítači nebo VM.)

Můžeme použít semaforey, mutexy, monitor a další abstrakce poskytované OS založené na **sdílené paměti**.

Distribuovaný systém

(procesy komunikují posíláním zpráv)

Potřebujeme **distribuovaný protokol/algoritmus**.

Korektnost distribuovaného výpočtu

Živost (Liveness)

Garance, že v DS **časem** dojde k něčemu **dobrému** (bude dosažen žádoucí stav).

Příklady:

- Distribuovaný výpočet: výpočet skončí.
- Konsensus: všechny procesy se shodnou na výstupní hodnotě.
- Úplnost při detekci selhání: každé selhání je časem detekováno.

Bezpečnost (Safety)

Garance, že v DS **nikdy** nedojde k něčemu **špatnému** (nebude dosažen nežádoucí stav).

Příklady:

- Nedojde k uváznutí (deadlocku)
- Žádný objekt se nestane sirotkem
- Přesnost při detekci selhání
- Konsensus: Žádné dva procesy nevyprodukují různý výstup.

Požadavky na algoritmus pro vyloučení procesu

Bezpečnost: nejvýše jeden proces v kritické sekci v kterémkoliv okamžiku

Živost: každý požadavek na vstup do kritické sekce je časem uspokojen

Uspořádání (volitelný): předchází-li žádost jednoho procesu kauzálně žádost druhého procesu, bude vstup nejprve dovolen prvnímu procesu

Model

Skupina N procesů.

Procesy **neselhávají**.

FIFO perfektní komunikační kanál mezi každým párem procesů, tj. zprávy se neduplikují, nevznikají, neztrácejí a jsou doručovány v pořadí odeslání.

Asynchronní systém: neznáma, ale **konečná latence**.

Centralizovaný algoritmus

Centralizovaný algoritmu

Zvolíme **koordinátora** (pomocí algoritmu volby lídra/koordinátora)

Koordinátor spravuje:

- speciální **token**, který umožňuje držiteli vstup do KS
- **frontu** požadavků na vstup do kritické sekce (KS)

Centralizovaný algoritmus

Akce libovolného procesu

enter()

pošli požadavek
koordinátorovi

čekej na přijetí TOKEN od
koordinátora; po přijetí
TOKENu vstup do KS

exit()

předej TOKEN zpět
koordinátorovi

Akce koordinátora

Po přijetí požadavku z procesu P_i
if (koordinátor má TOKEN)
 předej TOKEN procesu P_i
else
 přidej P_i do **fronty**

Po přijetí TOKENu od procesu P_i
if (**fronta** není prázdná)
 vyzvedni proces z hlavy
 fronty a pošli mu
 TOKEN
else
 uchovej TOKEN

Analýza centralizovaného algoritmu

Bezpečnost: Maximálně jeden proces v KS

- splněno: máme pouze jeden token

Živost: na každý požadavek časem dojde

- fronta má maximálně N čekajících procesů
- pokud každý proces časem doběhne a nedochází k selhání, tak je živost garantována

Uspořádání: přístup je poskytován v pořadí došlých žádostí

- šlo by uspořádat logickými hodinami

Analýza výkonnosti

Efektivní vyloučení procesu vyžaduje **méně koordinačních zpráv** a procesy mají **kratší čekací dobu** na vstup.

Komunikační zátěž: počet zpráv poslaných při každém vstupu a výstupu do/z KS.

Zpoždění klienta: zpoždění klientského procesu při každém vstupu (a výstupu) do/z KS, tj. když žádné jiné procesy nečekají (tj. když je KS volná).

Synchronizační zpoždění: časový interval mezi vystoupením jednoho procesu KS a vstupem následujícího procesu do KS (když je pouze jeden čekající proces).

Analýza výkonosti centralizovaného algoritmu

Komunikační zátěž:

- vstup: **2** zprávy
- výstup: **1** zpráva

Zpoždění klienta:

- **2** komunikační latence (odeslání požadavku a obdržení tokenu)

Synchronizační zpoždění

- **2** komunikační latence (vrácení tokenu a obdržení tokenu)

Ale: Koordinátor je centrální **úzké hrdlo** (a centrální bod selhání).

Kruhový algoritmus

(Ring-based algorithm)

Kruhový algoritmus

Velmi jednoduchý algoritmus.

N procesů organizovaných **do kruhu**.

Každý proces může poslat zprávu svému **následníkovi**.

Koluje právě **jeden TOKEN**.

Kruhový algoritmus

Akce libovolného procesu

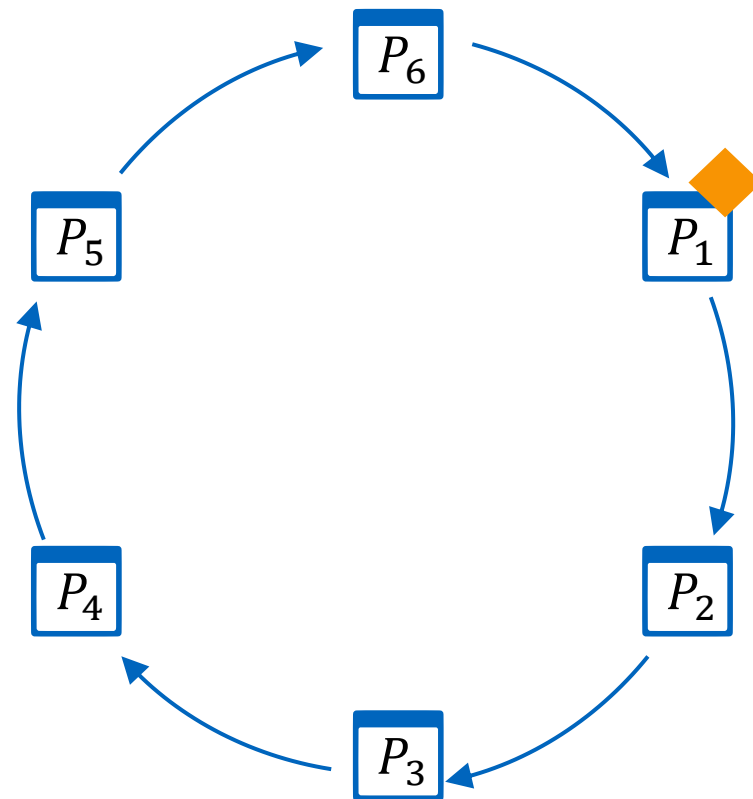
enter()

vyčkej, dokud nedostaneš TOKEN;
po obdržení vstup do KS;

exit() // předpokládá, že proces je v KS
pošli TOKEN následníkovi;

Jinak pokud obdržíš TOKEN a nejsi aktuálně v KS, tak předej TOKEN následníkovi.

Kruhový algoritmus

Má aktuálně TOKEN →
může vstoupit do KS

TOKEN předáván
následníkovi

Má aktuálně TOKEN →
může vstoupit do KS

 proces

 TOKEN

Analýza kruhové algoritmu

Bezpečnost: splněná – právě jeden TOKEN.

Živost: TOKEN časem oběhnou celý kruh (nepředpokládáme selhání).

Komunikační zátěž:

- vstup: implicitně N zpráv skrze systém (kolují neustále)
- výstup: 1 zpráva

Zpoždění klienta: 0 až N komunikačních latencí po žádosti o vstup

- nejlepší případ: žádající proces už má TOKEN
- nejhorší případ: TOKEN zrovna odeslán následníkovi

Synchronizační zpoždění: 1 až N komunikačních latencí

- nejlepší případ: proces žádající vstup je následníkem procesu opouštějící KS
- nejhorší případ: proces žádající vstup je předchůdce procesu opouštějící KS

Analýza kruhové algoritmu

Zpoždění klienta a synchronizační zpoždění kruhového algoritmu je $\mathcal{O}(N)$.

Můžeme zlepšit?

Ricart-Agrawalův Algorithmus

Algoritmus Ricart-Agrawala

Klasický algoritmus z roku 1981.

Nepoužívá TOKEN, ale využívá **kauzalitu** (Lamportovy hodiny) a **multicast** (HW nebo SW).

Má nižší synchronizační zpoždění a zpoždění klienta než kruhový algoritmus a zároveň nepotřebuje centrální proces.

Logika Ricart-Agrawala

Každý proces si udržuje logickou proměnou **stav** (inicializovanou na RELEASED) a **seznam** požadavků na vstup.

P_i : enter()

nastav stav na WANTED $\langle T_i, i \rangle$;

pošli multicast REQUEST $\langle T_i, i \rangle$ všem procesům, kde T_i = aktuální Lamportův logický čas v P_i ;

čekej dokud všechny procesy nepošlou zpět OK;

po přijetí OK: **změň stav** na HELD a **vstup** do KS

P_i : po přijetí REQUEST $\langle T_j, P_j \rangle, i \neq j$

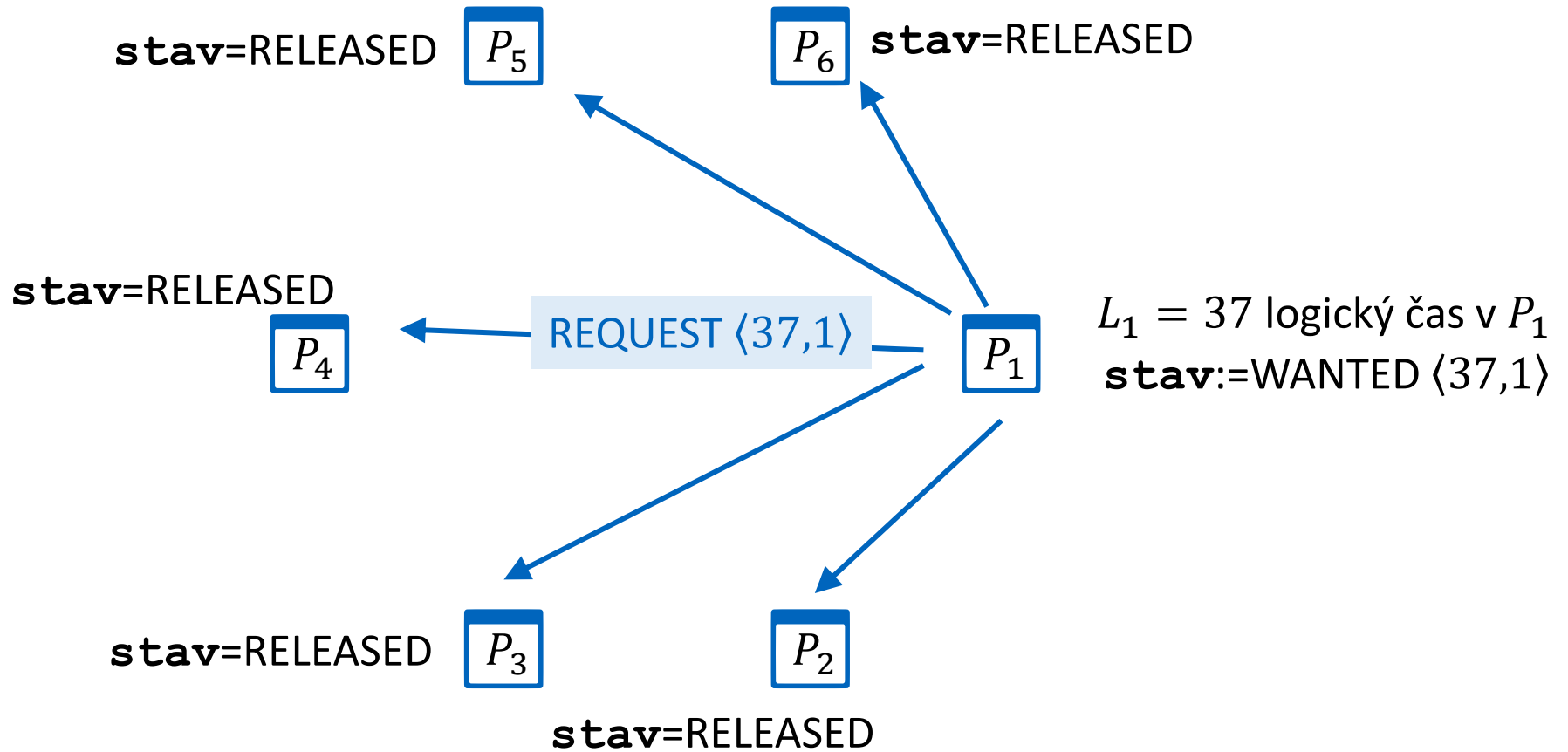
if (**stav** = HELD) nebo (**stav** = WANTED $\langle T_i, i \rangle$ a $\langle T_i, i \rangle < \langle T_j, j \rangle$)
 přidej REQUEST do **seznamu** čekajících požadavků;
else
 pošli OK do P_j ;

P_i : exit()

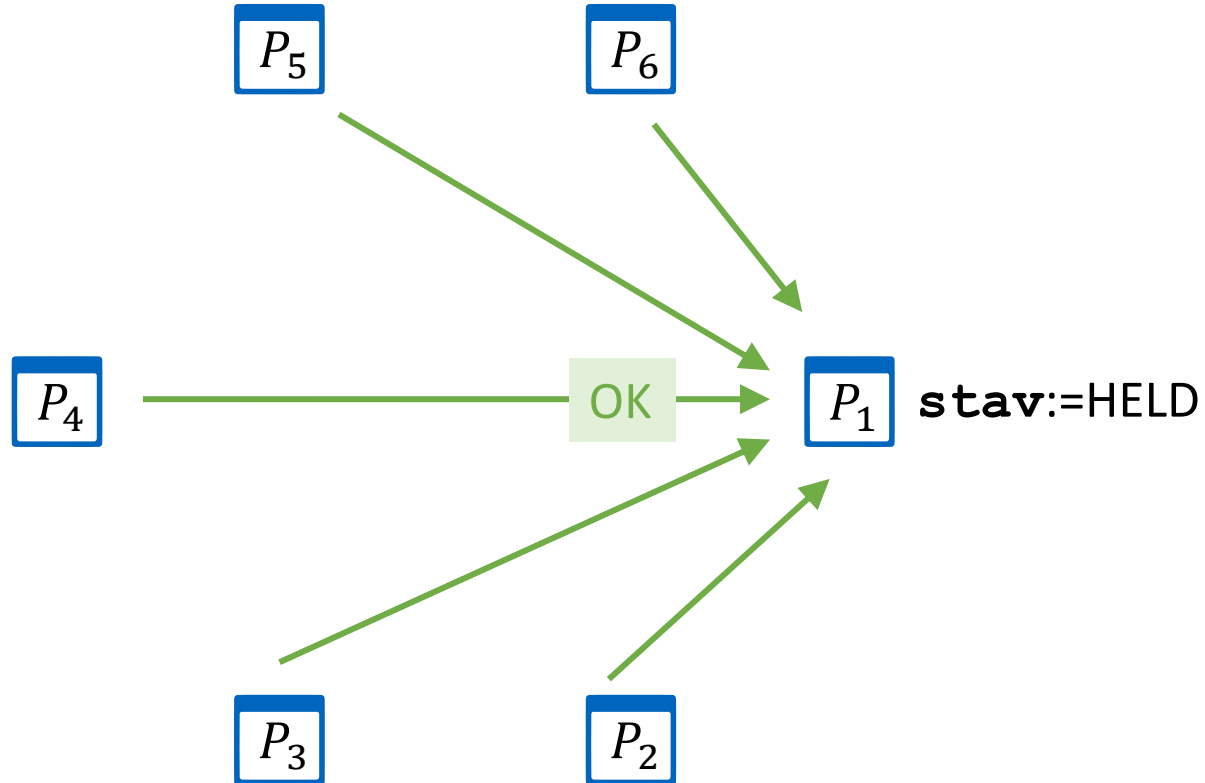
nastav stav na RELEASED;

pošli OK všem čekajícím procesům ze **seznamu** ;

Příklad

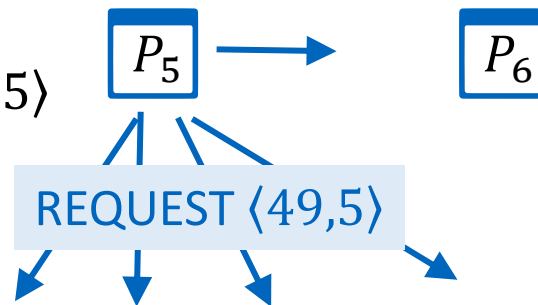

Příklad

Příklad

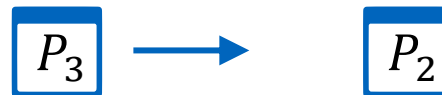
stav:=
WANTED $\langle 49,5 \rangle$

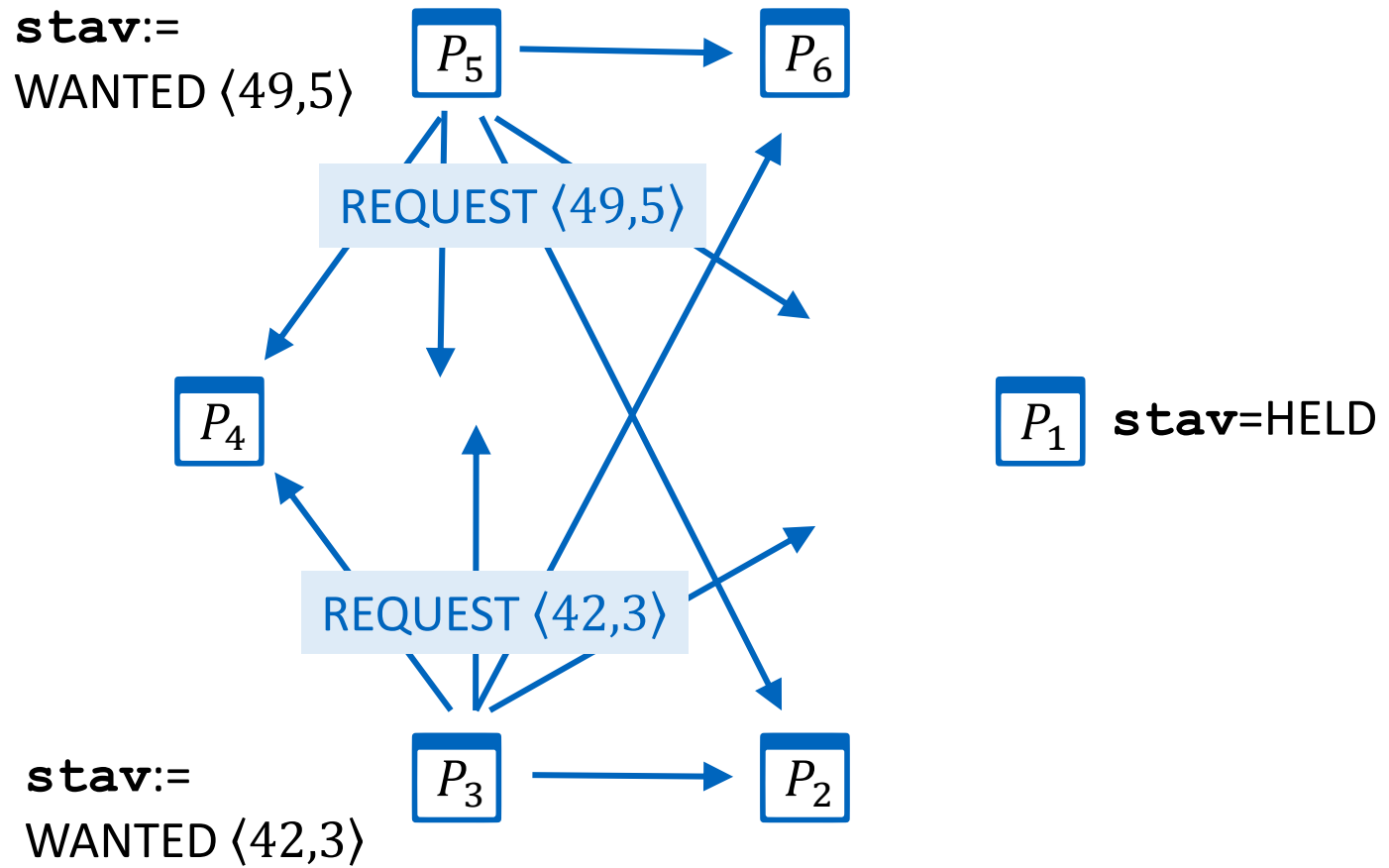
P_1 **stav=HELD**

stav:=
WANTED $\langle 42,3 \rangle$

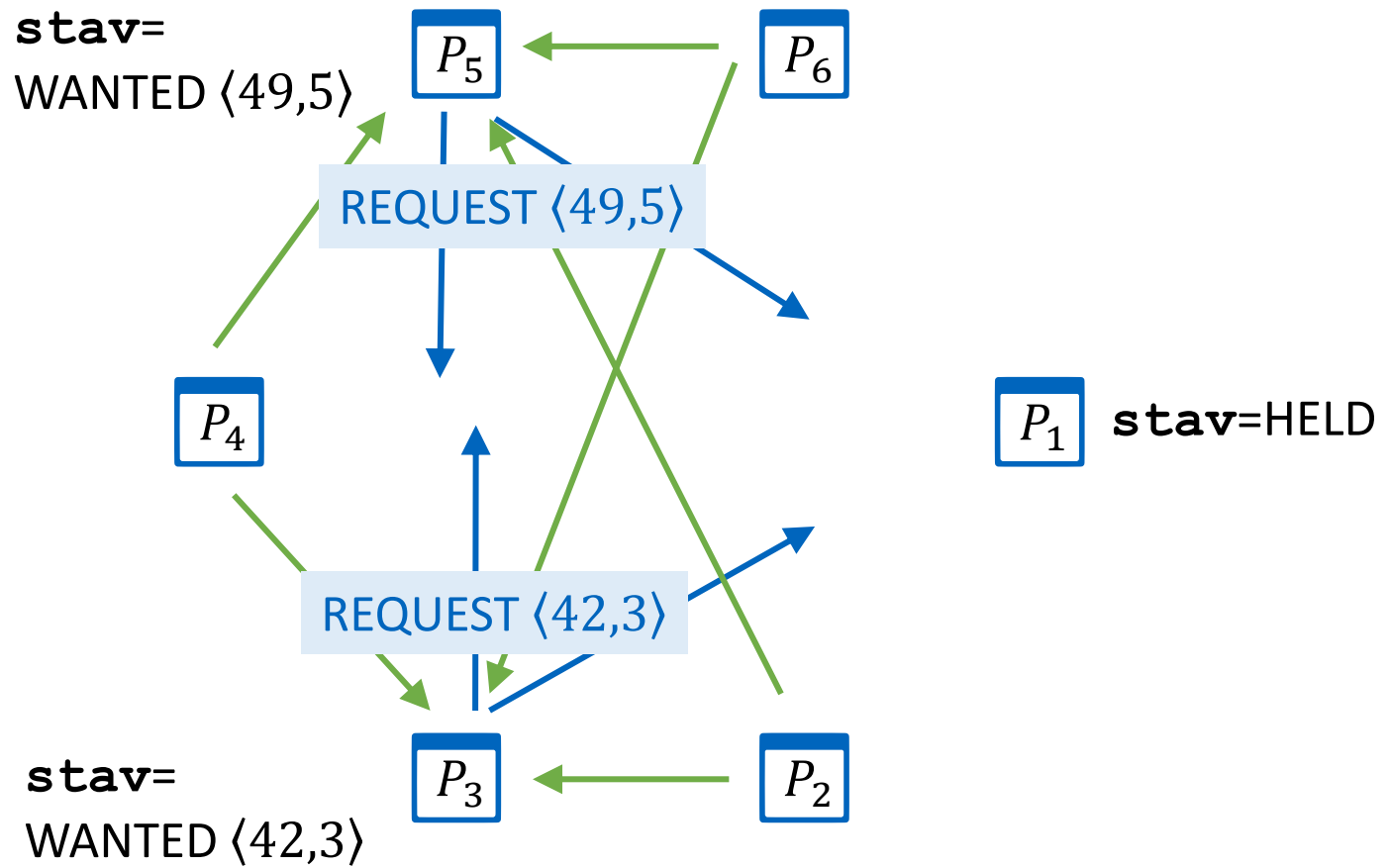

Příklad

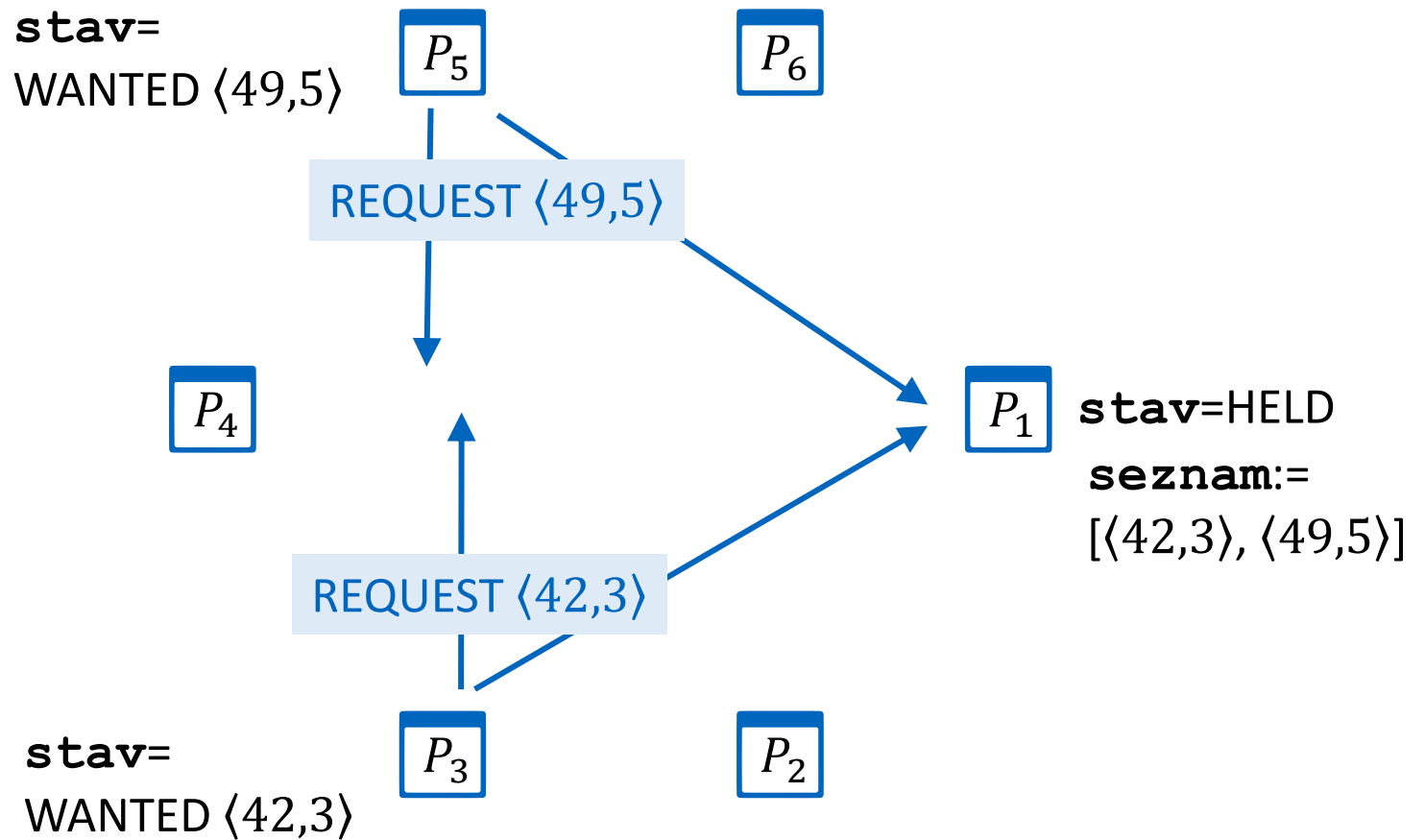

Příklad

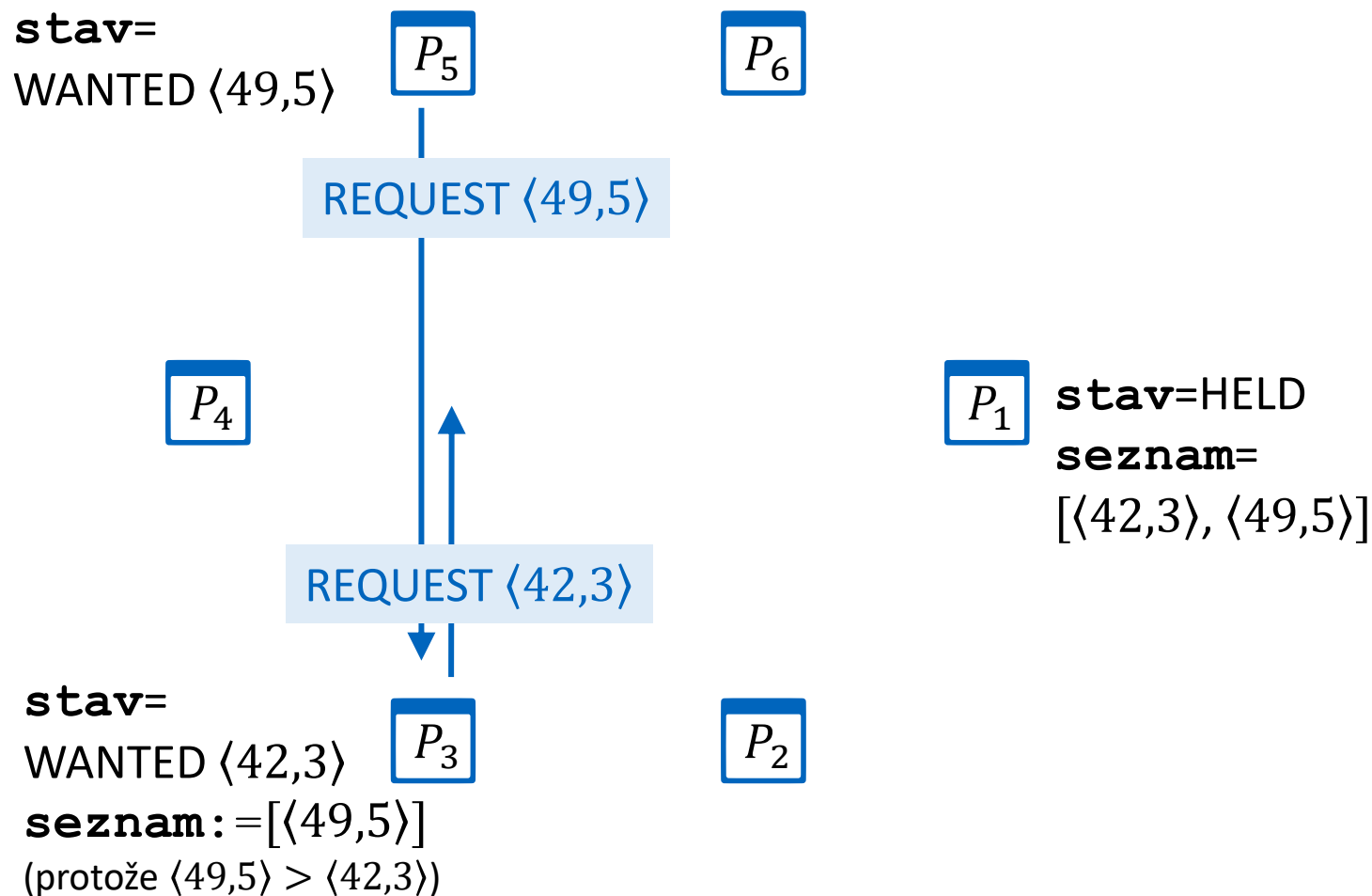
→ OK

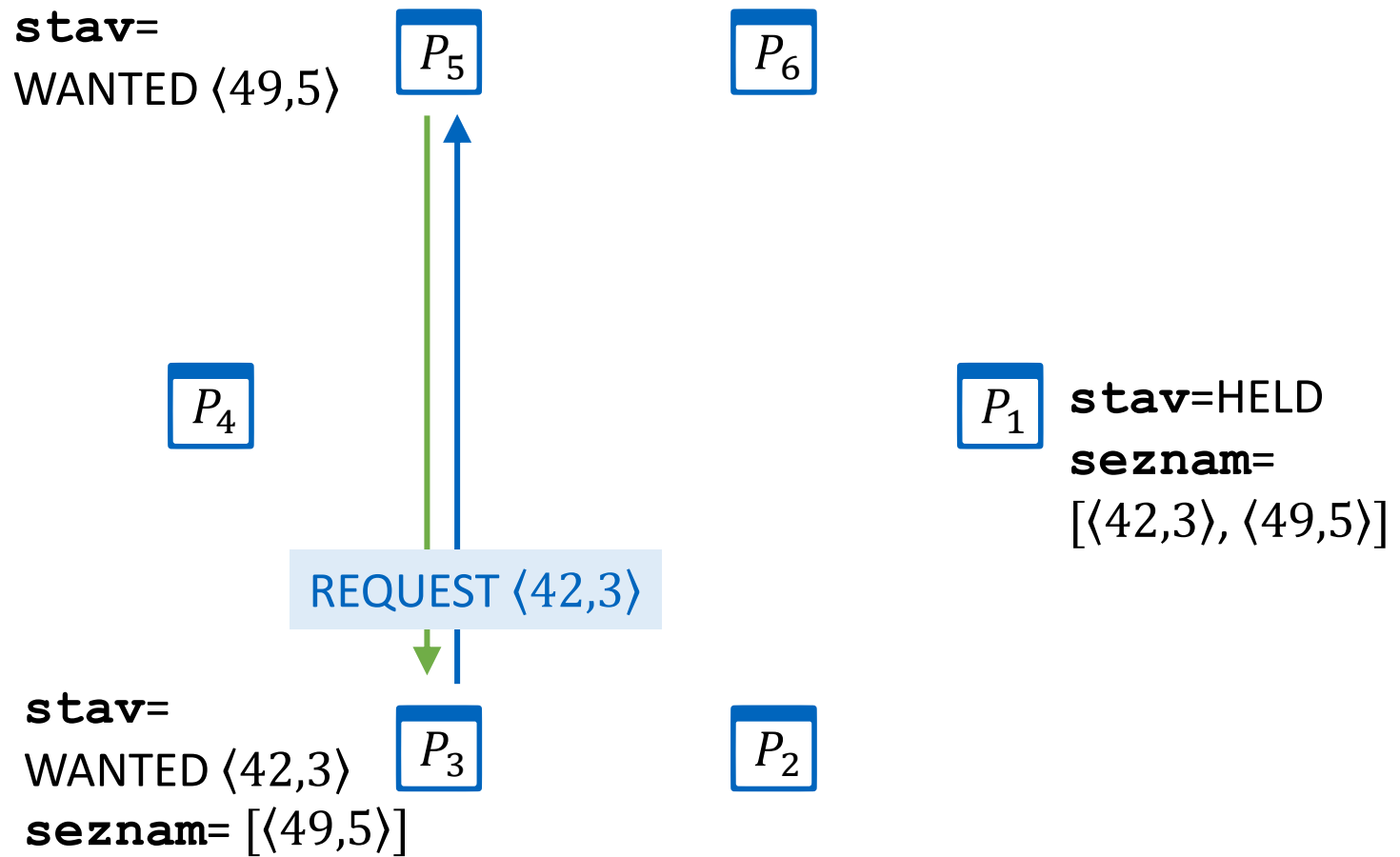
Příklad

Příklad

Příklad

Příklad

stav=

WANTED $\langle 49,5 \rangle$

(čeká na odpověď P_3)

P_5

P_6

P_4

P_1

stav:=RELEASED

Multicast OK

procesům ze

seznamu

$[\langle 42,3 \rangle, \langle 49,5 \rangle]$

seznam:=[]

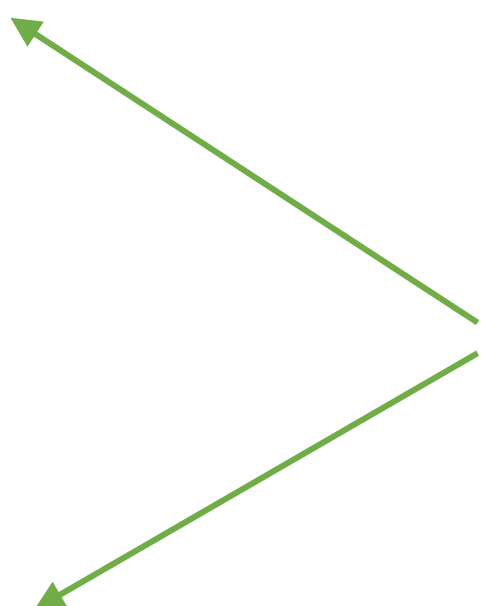
stav=

WANTED $\langle 42,3 \rangle$

seznam= $[\langle 49,5 \rangle]$

P_3

P_2

Příklad

stav=

WANTED $\langle 49,5 \rangle$

(čeká na odpověď P_3)

P_5

P_6

P_4

P_1

stav:=RELEASED

Multicast OK
procesům ze

seznamu

$[\langle 42,3 \rangle, \langle 49,5 \rangle]$

seznam:=[]

stav:=HELD

seznam= $[\langle 49,5 \rangle]$

P_3

P_2

Příklad

stav=

WANTED (49,5)

(čeká ještě na
odpověď P_3)

P_4

P_5

P_6

P_1

stav=RELEASED

stav:=RELEASED

seznam := []

P_3

P_2

Příklad

stav:=HELD

P_5

P_6

P_4

P_1

stav=RELEASED

stav=RELEASED

P_3

P_2

Analýza

Bezpečnost: Dva procesy P_i a P_j nemohou současně získat přístup do KS

- pokud by získaly, musely by si oba vzájemně poslat OK
- tedy $\langle T_i, i \rangle < \langle T_j, j \rangle$ a $\langle T_j, j \rangle < \langle T_i, i \rangle$, což obojí není možné
- co když $\langle T_i, i \rangle < \langle T_j, j \rangle$ a P_i odpověděl na požadavek P_j předtím, než vytvořil vlastní požadavek?
 - ale: kauzalita a Lamportovy časové značky v P_j implikují $T_i > T_j$, což je spor a tedy tato situace nemůže nastat

Analýza

Živost: nejhorší případ – je potřeba počkat než všech $(N - 1)$ pošle OK

Pořadí: Požadavky s nižší Lamportovou časovou značkou mají přednost

Analýza

Komunikační zátěž:

- Vstup: $2 * (N - 1)$
(resp. N pokud je k dispozici nativní multicast)
- Výstup: $N - 1$
(resp. 1 pokud je k dispozici multicast)

Zpoždění klienta: **1** čas oběhu zprávy

Synchronizační zpoždění: **1** komunikační latence

Analýza

Ve srovnání s centrálním algoritmem jsme odstranili centrální prvek.

Ale: komunikační zátěž narostla na $O(N)$

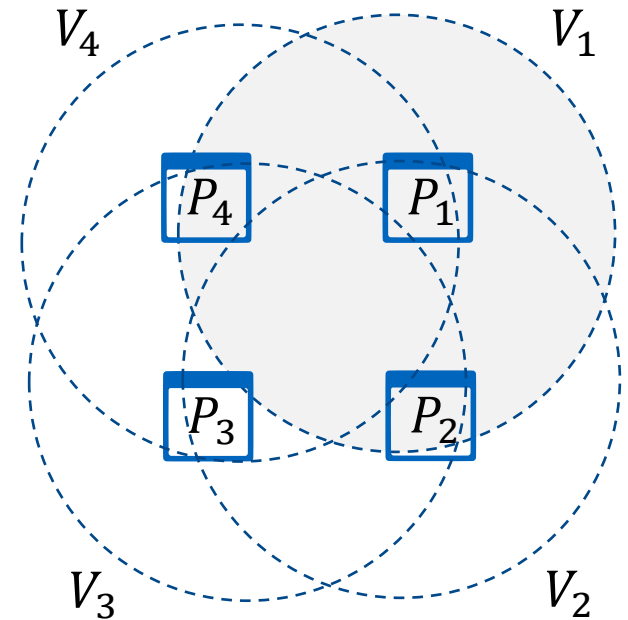
Lze ji dále snížit?

Maekawův algoritmus

Hlavní myšlenka: pro vstup nepotřebují souhlas všech procesů, ale pouze souhlas všechny z tzv. **volebního okrsku** (voting set).

- Každý proces žádá o vstup pouze procesy ze svého volebního okrsku (tj. ne všechny)
- Každý proces dává svolení nejvýše jednomu procesu (tj. ne všem)

Komunikační složitost Maekawova algoritmu: $O(\sqrt{N})$

Souhrn

Distribuované vyloučení procesů je důležitý problém v DS.

Klasické algoritmy: centralizovaný, kruhový, Ricart-Agawala, Maekawa.

Všechny mají zaručenou **bezpečnost, živost a pořadí vstupu**.
Liší se v komunikační náročnosti a ve zpožděních při vstupu/výstupu a synchronizaci.

Algoritmy se vypořádávají s **asynchronitou**, ale nikoliv se **selháními**.